

CZĘSTOŚĆ STOSOWANIA KWIATÓW CIĘTYCH DO DEKORACJI GROBÓW NA CMENTARZACH WE WROCŁAWIU

Regina Dębicz

Streszczenie. Częstość stosowania kwiatów ciętych na grobach i obok nich badano w latach 1998–2000 na 13 cmentarzach Wrocławia, komunalnych i rzymskokatolickich. W tym celu na każdym cmentarzu wybrano 10 reprezentatywnych miejsc, obejmujących po 50 grobów. Uwzględniono taksony występujące częściej niż dwa razy, uznając mniejszą częstość za sporadyczną. Spisem objęto cięte rośliny zielne, w tym tzw. zieleń ciętą oraz gałązki krzewów i krzewinek. Oznaczono łącznie 129 taksonów kwiatów ciętych. Najwięcej stosowano latem – 99, następnie jesienią – 61 i wiosną – 50, w tym na każdym analizowanym obiekcie powtarzało się odpowiednio: 20, 14 i 17 taksonów. Wiosną groby na wszystkich cmentarzach najczęściej udekorowane były wierzbą iwą, odmianami tulipana, forsycją, odmianami narcyza, drobnokwiatowymi odmianami chryzantemy wielkokwiatowej i bukszpanem zawsze zielonym; latem – drobnokwiatowymi odmianami chryzantemy wielkokwiatowej, gipsówką wiechowatą, astrem chińskim, dzwonkiem skupionym, liliami i pysznogłówką ogrodową; jesienią – chryzantemą wielkokwiatową, drobnokwiatowymi (gruntowymi) odmianami chryzantemy wielkokwiatowej, dalią ogrodową, mieczykiem i krokosmią ogrodową.

Słowa kluczowe: cmentarze, kwiaty cięte

WSTĘP

Od wielu lat na polskich cmentarzach obserwuje się coraz więcej całkowicie zabudowanych nagrobków. Nie sprzyja to rozwojowi ogrodnictwa cmentarnego. Naturalną oprawą i dekoracją dla nich mogą być tylko kwiaty cięte w formie wiązanek, bukietów czy kompozycji, rośliny doniczkowe oraz rośliny posadzone obok grobów. To one w połączeniu z różnymi materiałami, z których wykonane są nagrobki tworzą malownicze kompozycje. Warto przyjrzeć się zatem gatunkom tych roślin na reprezentatywnych cmentarzach. Mogą stąd bowiem wypłynąć interesujące wnioski dla producentów kwiatów oraz handlowców.

Celem badań przedstawionych w niniejszej pracy było oznaczenie gatunków roślin ozdobnych, stosowanych jako kwiaty cięte oraz obliczenie częstotliwości ich stosowania do dekoracji grobów w poszczególnych porach roku, na wybranych cmentarzach Wrocławia.

MATERIAŁ I METODY

Częstość stosowania kwiatów ciętych do dekoracji grobów analizowano na cmentarzach wrocławskich położonych na obszarze całego miasta. Wytypowano do tego celu 13 spośród 41 obecnie istniejących nekropolii. Uwzględniono cmentarze komunalne i parafialne (rzymskokatolickie). Siedem spośród badanych cmentarzy jest położonych w strefie zaludnienia. Pozostałe znajdują się w sąsiedztwie ogrodów, nieużytków, łąk lub działek pracowniczych. Częstość stosowania kwiatów ciętych na grobach liczono w terminach pozwalających zaobserwować sezonowość zmian składu gatunkowego roślin: wiosną – w I dekadzie marca 1998 roku, w II dekadzie maja 1999 roku oraz w I dekadzie kwietnia 2000 roku, latem – w I dekadzie lipca 1998 roku, na przełomie III dekady sierpnia i I dekady września 1999 roku oraz w I dekadzie sierpnia 2000 roku, jesienią – w II dekadzie września 1998 roku, w II dekadzie października 1999 roku oraz w III dekadzie września 2000 roku. W tym celu na każdym cmentarzu wybrano 10 reprezentatywnych miejsc obejmujących po 50 grobów, czyli łącznie po 500 grobów. Wyjątkiem były najmniejsze cmentarze, na których częstość określono na prawie wszystkich grobach. Uwzględniono taksony występujące częściej niż dwa razy, uznając mniejszą częstość za sporadyczną, czyli nie mającą wpływu na ogólny obraz ukwiecenia grobów. Brano pod uwagę cięte rośliny zielne, krzewinki i krzewy. Nazewnictwo łacińskie zaczerpnięto ze słownika nazw roślin *Zander Handwörterbuch der Pflanzenamen* [Erhardt i in. 2000]. Pełny wykaz taksonów znajduje się w Katedrze Ogrodnictwa Akademii Rolniczej we Wrocławiu.

WYNIKI

Na wszystkich badanych cmentarzach zanotowano łącznie 129 taksonów kwiatów ciętych, w tym tzw. zieleń ciętą oraz gałązki krzewów i krzewinek stosowanych do dekoracji grobów. Należały one do 43 rodzin botanicznych. Najliczniej reprezentowana była rodzina astrowatych – 13 gatunków roślin jednorocznych, 1 gatunek wieloletni niezimujący w gruncie, 23 gatunki bylin i 3 gatunki roślin szklarniowych. Do pozostałych rodzin należało po 1–5 gatunków. Spośród 60 taksonów kwiatów ciętych, zdobiących groby wiosną, 17 tych samych wystąpiło na każdym badanym cmentarzu, lecz z różną częstotliwością. Były to w kolejności: kwitnące gałązki wierzby iwy, odmiany tulipanów, kwitnące gałązki forsycji, odmiany narcyzów, drobnokwiatowe odmiany chryzantemy wielokwiatowej, bukszpan wiecznie zielony, gerbera Jamesona, wierzba wiciowa, lilak pospolity, omieg kaukaski i żarnowiec miotlasty (tab. 1). Kwiaty cięte niezapominajki leśnej, dzwonka skupionego, konwalii majowej, kosaćca holenderskiego oraz pędy szparaga gestokwiatowego odmiany 'Sprengeri' i szczecińskiego zdobyły 1–2% grobów na każdym cmentarzu (tab. 1). Sporadycznie (na 1–3 cmentarzy) i z nie-

Tabela 1. Kwiaty cięte najczęściej zdobiące groby wiosną na cmentarzach Wrocławia
Table 1. Cut flowers the most frequently decorating graves in Wrocław cemeteries in Spring

Gatunek – Species	Częstość stosowania Frequency of applying	
	liczba number	%
<i>Salix caprea</i> L.	348	11,2
<i>Tulipa</i> L., cultivars	305	9,8
<i>Forsythia</i> Vahl., cultivars	222	7,1
<i>Narcissus</i> L., cultivars	202	6,5
<i>Dendranthema grandiflora</i> Tzvelev, spray cultivars	189	6,1
<i>Buxus sempervirens</i> L.	163	5,2
<i>Gerbera jamesonii</i> Bolus ex Hook., cultivars	150	4,8
<i>Salix viminalis</i> L.	143	4,6
<i>Syringa vulgaris</i> L.	89	2,9
<i>Doronicum orientale</i> Hoffm.	74	2,4
<i>Cytisus scoparius</i> (L.) Link	69	2,2
<i>Asparagus densiflorus</i> (Kunth) Jessop 'Sprengeri'	64	2,0
<i>Asparagus setaceus</i> (Kunth) Jessop	62	2,0
<i>Campanula glomerata</i> L.	62	2,0
<i>Iris</i> × <i>hollandica</i>	54	1,7
<i>Convallaria majalis</i> L.	52	1,7
<i>Myosotis sylvatica</i> Ehrh. Ex Hoffm.	50	1,6
Pozostałe – Other	815	26,2

Tabela 2. Kwiaty cięte najczęściej zdobiące groby latem na cmentarzach Wrocławia
Table 2. Cut flowers the most frequently decorating graves in Wrocław cemeteries in Summer

Gatunek – Species	Częstość stosowania Frequency of applying	
	liczba number	%
<i>Dendranthema grandiflora</i> Tzvelev, spray cultivars	206	3,6
<i>Gypsophila paniculata</i> L.	172	3,0
<i>Callistephus chinensis</i> (L.) Ness	133	2,3
<i>Campanula glomerata</i> L.	122	2,1
<i>Lilium</i> L., cultivars	117	2,0
<i>Monarda</i> L., cultivars	113	2,0
<i>Tanacetum parthenium</i> (L.) Sch. Bip.	111	1,9
<i>Leucanthemum vulgare</i> (Lam.) DC	107	1,9
<i>Leucanthemum maximum</i> (Ramond) DC	104	1,8
<i>Dahlia pinnata</i> Cav.	97	1,7
<i>Zinnia elegans</i> Jacq.	91	1,6
<i>Gladiolus</i> L., cultivars	84	1,5
<i>Achillea ptarmica</i> L.	75	1,3
<i>Lupinus polyphyllus</i> Lindl.	69	1,2
<i>Dianthus barbatus</i> L.	67	1,2
<i>Rudbeckia hirta</i> L.	65	1,1
<i>Calendula officinalis</i> L.	63	1,1
<i>Rosa</i> L., cultivars	55	0,9
<i>Rudbeckia fulgida</i> Aiton	54	0,9
<i>Hemerocallis hybrida</i>	47	0,8
Pozostałe – other	3784	66

Tabela 3. Kwiaty cięte najczęściej zdobiące groby jesienią na cmentarzach Wrocławia
Table 3. Cut flowers the most frequently decorating graves in Wrocław cemeteries in Autumn

Gatunek – Species	Częstość stosowania Frequency of applying	
	liczba number	%
<i>Dendranthema grandiflora</i> Tzvelev	215	8,5
<i>Dendranthema grandiflora</i> Tzvelev, garden cultivars	198	7,8
<i>Dahlia pinnata</i> Cav.	145	5,7
<i>Gladiolus</i> L., cultivars	130	5,1
<i>Crocsmia</i> × <i>crocsmiiflora</i> (Burbridge et Dean) N. E. Br.	129	5,1
<i>Zinnia elegans</i> Jacq.	120	4,7
<i>Callistephus chinensis</i> (L.) Ness	117	4,6
<i>Dendranthema grandiflora</i> Tzvelev, standard cultivars	117	4,6
<i>Asparagus setaceus</i> (Kunth) Jessop	97	3,8
<i>Achillea ptarmica</i> L.	67	2,6
<i>Asparagus densiflorus</i> (Kunth) Jessop 'Sprengeri'	65	2,5
<i>Cosmos bipinnatus</i> Cav.	64	2,5
<i>Limonium sinuatum</i> (L.) Mill.	61	2,4
<i>Rudbeckia fulgida</i> Aiton	50	2,0
Pozostałe – Other	963	38,1

Tabela 4. Częstotliwość stosowania kwiatów ciętych na cmentarzach Wrocławia w latach 1998–2000

Table 4. Frequency of applying of cut flowers in Wrocław cemeteries in years 1998–2000

Grupy roślin Groups of plants	Częstość stosowania – Frequency of applying					
	Wiosna Spring		Lato Summer		Jesień Autumn	
	liczba number	%	liczba number	%	liczba number	%
Jednoroczne – Annual	–		997	29,0	739	29,2
Dwuletnie – Biennial	50	1,6	70	2,0	71	2,8
Wieloletnie nie zimujące w gruncie Overwintering indoors	–		199	5,8	369	14,5
Byliny – Perennial	1133	36,4	1531	44,6	569	22,5
Krzewy i krzewinki – Shrubs	1131	36,3	65	1,9	26	1,0
Szklarniowe – Glasshouse	797	25,7	571	16,7	759	29,9
Ogółem – Generally	3111	100	3433	100	2533	100

wielką częstotliwością upiększały groby: hiacynt wschodni (*Hyacinthus orientalis* L.), kosaciec syberyjski (*Iris sibirica* L.), mak wschodni (*Papaver orientale* L.), pigwowiec (*Chaenomeles* Lindl. sp.) i storczyk dendrobium (*Dendrobium bigibbum* Lindl.). Cięte byliny i gałązki krzewów miały podobny udział w dekoracjach roślinnych i stanowiły odpowiednio 36,4% i 36,3% (tab. 4). Rośliny dwuletnie reprezentowane były tylko przez niezapominajkę leśną, która zdobiła 50 grobów łącznie na wszystkich cmentarzach (tab. 1).

Latem na grobach wszystkich cmentarzy zarejestrowano 96 taksonów kwiatów ciętych w tym: 31 gatunków roślin jednorocznych, 4 niezimujące w gruncie, 47 bylin, 2 krzewów i 12 gatunków roślin szklarniowych (tab. 2). Spośród nich 20 stosowano do dekoracji grobów na każdym badanym cmentarzu. Dominowały drobnokwiatowe odmiany chryzantemy wielkokwiatowej. Drugie miejsce pod względem częstotliwości upiększania grobów kwiatami ciętymi zajęła gipsówka wiechowata, a na kolejnych miejscach znalazły się aster chiński, dzwonek skupiony, gatunki i odmiany lilii, pysznogłówka ogrodowa, wrotycz maruna, jastruń właściwy, jastruń wielki, dalia ogrodowa w odmianach, cynia wytworna i mieczyk w odmianach (tab. 2). Do roślin często zauważalnych należały także: nagietek lekarski, rudbekia owłosiona, goździk brodaty, krwawnik kichawiec, rudbekia błyskotliwa, łubin trwały, liliowiec ogrodowy oraz róża w gatunkach i odmianach (tab. 2). Cięte byliny i rośliny jednoroczne były latem, najczęściej stosowanymi grupami roślin na wszystkich cmentarzach. Ich udział wynosił odpowiednio 44,6% i 29,0% (tab. 4).

Jesienią groby na wszystkich cmentarzach ozdobione były przez 61 gatunków kwiatów ciętych, w tym 17 jednorocznych, 3 dwuletnie, 3 niezimujące w gruncie, 19 bylin, 2 gatunki krzewów i 17 gatunków roślin szklarniowych. Jednak tylko czternaście spośród nich używano w upiększaniu grobów na wszystkich analizowanych obiektach. Według częstotliwości stosowania były to kolejno: chryzantema wielkokwiatowa (odmiany uprawiane w gruncie), drobnokwiatowe odmiany chryzantemy wielkokwiatowej, dalia ogrodowa, mieczyk w odmianach, krokosmia ogrodowa, cynia wytworna, aster chiński, wielkokwiatowe odmiany chryzantemy wielkokwiatowej, w pędy szparaga gęstokwiatowego odmiany 'Sprengeri', krwawnik kichawiec, szparag szczeciński, kosmos podwójnie pierzasty, zatrzwan wrębny i rudbekia błyskotliwa (tab. 3). Sporadycznie, to znaczy na 1–3 cmentarzach i z częstotliwością liczbowa 3–5 stosowano w dekoracjach: szczerę pospolitą (*Dipsacus sylvestris* Huds.) i sukienniczą (*D. fullonum* L.), nawłóć kanadyjską (*Solidago canadensis* L.), przegorzany kulisty (*Echinops sphaerocephalus* L.) i pospolity (*S. ritro* L.), rudbekię lśniącą (*Rudbeckia nitida* L.), wrotycz pospolity (*Tanacetum vulgare* L.), zawilec japoński (*Anemone hupehensis* var. *japonica* Thunb.) i cantedeskię etiopską (*Zantedeschia aethiopica* L.) Spreng.). Jesienią największy udział w upiększaniu grobów na wszystkich cmentarzach miały cięte rośliny szklarniowe i rośliny jednoroczne, które stosowano z podobną częstotliwością wynoszącą odpowiednio 29,9% i 29,2% (tab. 4). Ciętymi bylinami zdobiono groby z częstotliwością 22,4% (tab. 4).

DYSKUSJA

Kwiaty cięte na grobie to wyraz szczególnego szacunku i pamięci dla zmarłego. Składane są one w formie bukietów, wiązanek, kompozycji kwiatowych lub pojedynczo przez cały rok, z wyjątkiem zimy, kiedy to przynoszone są sporadycznie, na przykład z okazji rocznicy śmierci, urodzin czy imienin. Groby w Polsce najczęściej są ozdabiane na Wszystkich Świętych (1 listopada), ale w niniejszym opracowaniu nie analizowano składu gatunkowego roślin w tym czasie, ponieważ znacząco zmieniłoby to ogólny obraz ukwiecenia grobów jesienią. Drugim ważnym okresem składania kwiatów ciętych

na grobach jest Wielkanoc, zwłaszcza gdy wypada w kwietniu. W tym czasie wyraźnie wzrastała częstość stosowania kwiatów ciętych. Działo się tak na każdym z analizowanych cmentarzy. Wtedy właśnie przynoszone są na groby typowe dla polskiej tradycji świątecznej gałązki wierzby iwy i wiciowej, bukszpanu zawsze zielonego, żarnowca miotlastego oraz tulipany i narcyzy pochodzące głównie z upraw pod osłonami. Latem i jesienią dominowały kwiaty cięte z ogrodów i działek, zwłaszcza na cmentarzach usytuowanych w ich pobliżu. Były to najczęściej aster chiński, pysznogłówka ogrodowa, wrotycz maruna, jastruń właściwy, dalia ogrodowa, cynia wytworna, krwawnik kichawiec, chryzantema wielkokwiatowa, a także mieczyk i krokosmia ogrodowa, czyli gatunki uprawiane w gruncie o dobrej trwałości po cięciu [Nowak i Rudnicki 1988]. Jako wypełnienie kompozycji kwiatowych często, szczególnie latem, stosowano gipsówkę wiechowatą, którą łączono z wymienionymi gatunkami oraz z innymi, spotykanymi rzadziej. Natomiast pędy szparaga gęstokwiatowego odmiany 'Sprengeri' i szczeniastego okazały się najpopularniejszym dodatkiem roślinnym wiosną i jesienią, mimo że asortyment gatunków polecanych na zieleń ciętą powiększył się. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że we wszystkich analizowanych porach roku jedno z czołowych miejsc pod względem częstotliwości stosowania – pierwsze latem, drugie jesienią i piąte wiosną, zajmowały kwiaty cięte chryzantemy wielkokwiatowej w odmianach drobnokwiatowych. Popularność odmian tego gatunku tłumaczyć można bardzo długą ich trwałością po ścięciu [Nowak i Rudnicki 1988], odpornością na niekorzystne warunki zewnętrzne, takie jak deszcz, wiatr i różnice temperatur, a przede wszystkim cennymi walorami dekoracyjnymi [Jerzy 1996]. Stosowane najczęściej odmiany o koszyczkach białych i żółtych układano w kompozycje jednorodne lub wielogatunkowe, na przykład w połączeniu z różami, tulipanami, liliami czy alstremerią. Częste dekorowanie grobów ciętymi chryzantemami wielkokwiatowymi w odmianach na cmentarzach Wrocławia potwierdziło wyniki podobnych badań przeprowadzonych wcześniej na cmentarzu Toso w Kogoshimie w Japonii [Matsuo 1989]. W Toso z dużą częstotliwością składane były również: *Eurya japonica* Thunb., *Musa uranoscopos* Lour., *Patrinia scabiosifolia* Fisch. i *Belamacanda chinensis* (L.)DC. a także – dobrze znane, uprawiane w Polsce i używane również w bukietach na cmentarzach wrocławskich – lewkonia letnia, goździki ogrodowy i brodaty, nagietek lekarski, celozja grzebieniasta, mieczyk i frezja w odmianach. Kwiaty cięte z największą częstotliwością stosowane były na cmentarzach, przy których znajdowały się dobrze zaopatrzone punkty sprzedaży roślin.

WNIOSKI

1. Na trzynastu cmentarzach we Wrocławiu do dekoracji grobów w latach 1998–2000 zastosowano łącznie 129 taksonów kwiatów ciętych. Najwięcej ich stosowano latem – 99, następnie jesienią – 61 i wiosną – 50, w tym na każdym analizowanym obiekcie powtarzało się odpowiednio 20, 14 i 17 taksonów.

2. Wiosną groby na wszystkich cmentarzach najczęściej udekorowane były wierzbą, odmianami tulipana, forsycją, odmianami narcyza, drobnokwiatowymi odmianami chryzantemy wielkokwiatowej i bukszpanem zawsze zielonym; latem – drobnokwiatowymi odmianami chryzantemy wielkokwiatowej, gipsówką wiechowatą, dzwonkiem

skupionym, liliami i pysznogłówką ogrodową; jesienią – chryzantemą wielkokwiatową, drobnokwiatowymi odmianami chryzantemy wielkokwiatowej, dalia ogrodową, mieczykiem i krokosmią ogrodową.

3. Byliny miały największy udział w dekorowaniu grobów latem – 44,6% oraz wiosną – 36,4%, rośliny szklarniowe i jednoroczne jesienią odpowiednio 29,9% i 29,2%.

PIŚMIENNICTWO

- Jerzy M., 1996. Chryzantemy. PWRiL, Warszawa.
- Erhardt W., Götz E., Bödeker N., Seybold S., 2000. Zander Handwörterbuch der Pflanzennamen. Eugen Ulmer, Stuttgart.
- Matsuo E., 1989. Analysis of Seasonal Changes in Cut Flowers Dedicated at Tombs in the Toso Cemetery, Kogoshima. Bulletin of the Faculty of Agriculture Kogoshima University (Japan) 32, 309–318.
- Nowak J., Rudnicki R., 1988. Przedłużanie trwałości kwiatów ciętych. PWRiL, Warszawa.

THE FREQUENCY OF APPLYING OF CUT FLOWERS TO DECORATE GRAVES IN CEMETERIES IN WROCLAW

Abstract. The frequency of applying of cut flowers to decorate graves in thirteen municipal or parish cemeteries in the city of Wrocław were estimated in years 1998-2000. In each cemetery 10 sample places with 50 graves were chosen. The research covered the species which occurred more than twice. It consisted of herbal plants and shrubs.

Analysing the frequency of applying of plants, 129 taxa from 43 botanical families were estimated. The greatest number of taxa were used in Summer – 99, the next in Autumn – 61 and Spring – 50. In each cemetery, respectively, the same 20, 14 and 17 taxa were applied.

In Spring the most frequently graves were decorated with: *Salix caprea*, *Tulipa* sp., *Forsythia* cultivars, *Narcissus* cultivars, *Dendranthema grandiflora* – spray cultivars, in Summer – *Dendranthema grandiflora* – spray cultivars, *Gypsophilla paniculata*, *Calistephus chinensis*, *Campanula glomerata*, *Lilium* cultivars, and in Autumn – *Dendranthema grandiflora*, *Dendranthema grandiflora* – garden cultivars, *Dahlia pinata*, *Gladiolus* cultivars, *Crocossmia crocosmiflora*.

Key words: cemeteries, cut flowers

Regina Dębicz, Katedra Ogrodnictwa, Akademia Rolnicza, 50-205 Wrocław, ul. Cybulskiego 34, e-mail: r.debicz@interia.pl